

TEMA MESECA: TRAJNICE

Rastline za tankočutne opazovalce

TRAJNICE SO TISTA SKUPINA OKRASNIH RASTLIN, KI NA VRTU ALI V PARK VNESEJO ČAR, RAZNOLIKOST IN DINAMIČNOST. OB NJIH LAHKO NAJLEPŠE SPREMLJAMO SPREMINJANJE NARAVE Z LETNIMI ČASI – POMISLIMO SAMO NA TISTE, KI V ENI RASTNI SEZONI TAKO REKOČ IZ NIČESAR ZRASTEJO TUDI DVA METRA VISOKO. ČE BI TRAJNICO NA VRTU FOTOGRAFIRALI ENKRAT NA MESEC MED RASTNO DOBO, BI BILI PRESENEČENI IN NAVDUŠENI NAD RAZVOJEM IN SPREMEMBAMI, KI BI JIH OPAZILI.

Trajnice vse bolj pridobivajo veljavo, saj si marsikdo, ki jih je začel spoznavati, svojega vrta brez njih ne zna več več predstavljati. Njihova osrednja vloga je dopolnjevanje osnovnega ogrodja vrta, ki ga predstavljajo drevesa, grmovnice in neživi elementi, kot so ograje, poti, škarpe in drugo – in tu so trajnice skoraj nezamenljive.

Definicija trajnic je znana vsakemu ljubitelju in poznavalcu okrasnih rastlin, vseeno pa se pogosto dogaja, da je ta strokovni izraz napačno uporabljen. Zato še enkrat definicija: trajnice so skupina okrasnih rastlin, ki so zelnate, torej neolesenele, in

imajo dolgo življenjsko dobo, tudi do nekaj desetletij. Nadzemni deli pri večini pred zimo odmrejo, a vsako pomlad odženejo na novo. In vsakokrat so večji, bujnejši in največkrat tudi lepši. Poznamo tudi vednozelene trajnice. Nekatere med njimi potrebujejo po več let, da se prav vrastejo na svojem mestu, in šele potem pokažejo svoj pravi obraz, spet druge se razraščajo hitreje. Dolgo življenjsko dobo lahko razločimo v primerjavi z enoletnicami, ki zrastejo, cvetijo in odmrejo v enem letu. Poznamo kratko živéče trajnice, ki živijo le po nekaj let (dlakava lučca, suholetnica in druge), poznamo pa tudi take, ki zdržijo po več desetletij (potonika). Če bi razdelili okrasne vrtné rastline na pet večjih skupin – enoletnice, dvoletnice, trajnice, grmovnice in drevesa –, bi bile trajnice ravno nekje na sredini. Z eno- in dvoletnicami imajo skupno lastnost, da so tudi njihovi nadzemni deli zelni, z drevesi in grmovnicami pa to, da živijo več let.

Osnovno ogrodje vrta in parka sestavljajo drevesa in grmovnice ter neživi elementi, kot so ograje, potke, skulpture, voda, pergole in še kaj. Trajnice niso njegov sestavni del. So pa tista skupina rastlin, ki na vrt in

v park prinesejo dinamičnost letnih časov in oblikovno raznolikost ter s tem dopolnjujejo njuno osnovno ogrodje.

OBLEKA ZA VSAK LETNI ČAS

Če opazujemo rastline čez leto, odkrijemo spremembe, ki nastajajo z letnimi časi. Če za primer vzamemo drevo srednje velikosti, lahko na njem opazujemo, kako spomladi ozeleni, zacveti, zraste mogoče za nekaj deset centimetrov, jeseni se listje lahko obarva in nato pozno jeseni odpade. Pri trajnicah, posebno tistih visokih, so spremembe veliko večje. Za primer vzemimo vsem znani ostrožnik (*Delphinium*). Spomladi odžene razmeroma zgodaj, nato začne počasi rasti. V nekaj mesecih, torej od marca do junija, doseže svojo končno velikost, ki je pri tistih najvišjih tudi čez meter in pol. Junija bujno zacveti. Po cvetenju ga je priporočljivo do tal porezati, da znova odžene, zraste vsaj do dveh tretjin svoje končne velikosti in še enkrat zacveti. Jeseni listi in stebala porumenijo in propadejo.

Za drug primer lahko vzamemo kitajski trstikovc (*Miscanthus*), eno lepših okrasnih trav. Spomladi odžene razmeroma pozno,

šele nekje aprila. Iz posušenega in porezanega šopa suličastih listov začnejo odganjati novi in ti počasi rastejo do poletja. Jeseni kitajski trstikovci zacveti, pozneje pa se listi in cvetovi lepo posušijo, tako da lahko posušeno silhueto opazujemo in občudujemo vso zimo, do pomladi, ko jih znova porežemo. To sta bila le dva primera. Trajnic je zelo veliko in se lahko med seboj močno razlikujejo. S poznavanjem, z njihovo pravo razporeditvijo in kombinacijami, torej z umestitvijo na vrt in v park, bomo lahko dosegli pestrost in učinko, kakršnih ne moremo z nobeno drugo skupino okrasnih rastlin.

IMEJTE ODPRTE OČI

Seveda pa je za pravilno rabo trajnic na vrtu ali v javnih nasadih potrebnega kar nekaj znanja. Najprej moramo poznati same rastline. Število vrst oziroma sort trajnic v vrtnarijah se vsako leto večja, v specializiranih vrtnarijah v Sloveniji ponudba presega tisoč različnih vrst oziroma sort, v tujini je še večja. Številka je na pogled velika, vendar si pri dobrem poznavanju nekaj rodov osnovnih in bolj poznanih trajnic ni težko

zapomniti še kakšne nove. Eden izmed načinov, kako se jih laže »naučimo«, je, da trajnice razporedimo v skupine glede na njihovo rabo oziroma glede na rastišče, kjer najbolje uspevajo. Tako lahko ločimo več skupin – trajnice za senco in polsenco, trajnice za suhozide in skalnjake, trajnice za vrtno gredo, pokrovne trajnice, trajnice za vlažna in mokra rastišča, vodne trajnice, dišavnice, okrasne trave in še kakšno skupino bi lahko našli. Če jih bomo znali pravilno uvrstiti v eno izmed teh skupin, bomo že na začetku, ko jih izbiramo, naredili prav.

V Sloveniji imamo veliko naravnih rastišč trajnic, kjer lahko opazujemo, katere rastejo skupaj – pod drevesi v gozdu, na travniku, med skalami in drugje. Trajnice, ki v naravi rastejo skupaj, bodo verjetno lepo uspevale tudi na vrtu ali v javnem parku. Če hodimo naokoli odprtih oči in opazujemo tako naravo kot rastline po vrtovih, se bomo o njih lahko marsikaj naučili.

POMEMBNA JE NOTRANJA KVALITETA

Za lepo rast in razvoj rastline je potrebno pravo rastišče. Na napačno mesto posaje-

na rastlina bo uspevala le z izdatno človekovo pomočjo, kar pa nima smisla. V današnjem svetu, ko imamo vedno manj prostega časa, je namreč še kako pomembno, da imamo vrt urejen tako, da je hkrati lep in zanimiv. Pri sajenju moramo razmišljati tudi o tem, katere rastline bodo na določenem mestu rasle in lepo uspevale brez prevelike oskrbe. Vedno bolj pa je pomembna tudi »notranja kvaliteta« rastlin – to pome-

1. TRAJNICE DOPOLNUJEJO OSNOVNO OGRODJE VRTA ALI PARKA, KI GA SESTAVLJAJO DREVEŠA, GRMOVNICE, ŽIVE MEJE IN NEŽIVI ELEMENTI, KOT SO OGRAJE, POTKE. SO SKUPINA RASTLIN, KI VNAŠAJO DINAMIČNOST LETNIH ČASOV IN OBLIKOVNO RAZNOLIKOST.

2. NA GREDAH JE ZANIMIVO TUDI POZIMI, SAJ LAHKO OPAZUJEMO RAZLIČNE STRUKTURE IN BARVE POSUŠENIH OSTANKOV. SEMENA NEKATERIH TRAJNIC SO HRANA ZA PTICE, ZATO BI JIH BILO ŠKODA JESENI POREZATI.

3. OKRASNE TRAVE IN DRESEN, PERSICARIA AMPLEXICAULIS 'SPECIOSA', SPADAJO MED TRPEŽNE TRAJNICE, KI ZA LEPO IN RAZKOŠNO RAST NE POTREBUJEJO VELIKO OSKRBE, ČE SO SEVEDA POSAJENE NA PRAVEM MESTU.

4. TRAJNICE V PARKU V SENCI VISOKIH DREVES IN V DRUŽBI MANJŠIH GRMOVNIC

5. TRAJNICE SADIMO TUDI NA JAVNE POVRŠINE, TAKO V PARKE KAKOR NA CESTNE OTOKE IN V STANOVANJSKA NASELJA. NA FOTOGRAFIJI PRIMER ZASADITVE IZ STANOVANJSKEGA NASELJA.

6. NA GREDI OB HIŠI LEPO USPEVAJO TRAJNICE, KI PRENEŠEJO SUŠO, KOT SO RDEČELISTNI OKRASNI ŽAJBELJ, *SALVIA OFFICINALIS* 'PURPURASCENS', IN *FLOMIS*, *PHLOMIS RUSSELLIANA*.

7. TRAJNICE GOJIMO IN KOMBINIRAMO TUDI GLEDE NA OBLIKO IN BARVO LISTOV. NA FOTOGRAFIJI SE LEPO DOPOLNJUJEJO TANKI, SULIČASTI, BAKRENI LISTI ŠAŠA, *CAREX BUCHANANII*, S SREBRNIMI LISTI OKRASNEGA PELINA, *ARTEMISIA STELLERIANA*, IN Z DROBNIMI CVETOVCI *ČOBRA*, *CALAMINTHA NEPETA*.

ni, da rastline niso lepe samo na pogled, toliko da nas privabijo s svojim videzom, temveč je predvsem pomembno to, da so v osnovi močne in trpežne, da so bile gojene na prostem in bodo kos vsem vplivom, ko bodo posajene na vrtu ali v parku.

Glede rabe trajnic na vrtovih in parkih so še pred nekaj desetletji v Evropi s svojim načinom in znanjem prevladovali Angleži. Ti so na začetku prejšnjega stoletja uvedli t. i. vrtno grede (*perennial borders*), na katere so sadili trajnice, ki so sicer bogato in razkošno cvetele, so pa bile glede oskrbe zelo zahtevne. Za primer lahko vzamemo ostrožnik (*Delphinium*), znan po razkošnih cvetovih. Spomladi razmeroma zgodaj odžene. Takrat moramo skrbeti, da polži ne poglodajo mladih poganjkov, saj jim zelo teknejo. Pozneje, nekje v sredini maja, ko so ostrožniki na tretjini svoje končne višine, je treba okoli šopa poganjkov namestiti oporo. Velika, težka socvetja se zaradi svoje lastne teže namreč zelo rada zlomijo, če jih pravočasno ne privežemo na oporo. Da bi ostrožniki čim dalj časa cveteli, jih je priporočljivo vmes pognojiti ter zalivati in sproti odstranjevati odcvetele cvetove. Po prvem cvetenju, to je nekje konec junija, rastlino skoraj do tal porežemo, da bo pogrnala nove liste in pozno poleti še enkrat zacvetela. Seveda moramo poleti paziti, da se zemlja nikoli popolnoma ne izsuši. Samo ob taki oskrbi bo ostrožnik avgusta in septembra spet cvetel. Na tem primeru vidimo, da gre za zelo zahtevne trajnice in da bomo za bogato cvetenje porabili veliko časa in navsezadnje denarja. Seveda pa niso vse cvetoče trajnice tako zahtevne. Ena izmed njih je gavra (*Gaura lindheimeri*). To je izjemno trpežna trajnica, ki nepretrgoma cveti od junija do novembra, če jo le

enkrat med sezono porežemo. Za povrhu se ne odlikuje samo po dolgem času cvetenja, temveč tudi po lepi obliki rasti, po tem, da privablja metulje, čebele in še po marsičem. In ta trpežnost in nezahtevnost v kombinaciji z manj vpadljivim, a enako dovršenim cvetjem, ki ima povrhu še mehkejšo, bolj poetsko dimenzijo, torej z modernejšo vrtno estetiko, je tisto, zaradi česar je gavra v zadnjem času postala modna rastlina.

ZNANJE BO PRIŠLO Z IZKUŠNJAMI

Merila za izbiro trajnic na sodobnih vrtovih in v parkih so se v zadnjem desetletju namreč močno spremenila. Prvo smo že omenili – odločimo se predvsem za trajnice, ki brez večjih zahtev lepo uspevajo, seveda če so posajene na prava mesta. Potem, trajnice morajo imeti tudi lepo obliko rasti. Privlačne naj bi bile večji del leta (nekatero so lepe samo do cvetenja, potem pa nič več) in cvetele čim dlje. Zaželeno je tudi, da jeseni njihovi nadzemni deli na čim lepši način propadajo ali celo ostanejo posušeni čez zimo. Prav tako je pomembno, da so rastline zdrave in čim manj občutljive na boleznin in škodljivce, hkrati pa privabljajo koristne žuželke, nekatere vrste celo ptiče.

Seveda pa še tako skrbno načrtovana greda s trajnicami ne bo lepa, če ne bo imela pravilne in redne oskrbe. Ta je ključnega pomena zlasti v prvih letih, dokler se trajnice na gredi dodobra ne razrastejo. Oskrba ne pomeni samo pletja. Trajnice moramo znati tudi striči (kdaj postrizemo, kaj postrizemo in ne nazadnje zakaj postrizemo), vedeti moramo, katere in na koliko časa jih je treba presajati oziroma redčiti, in še marsikaj drugega. Tukaj ne gre le za znanje, ki si ga lahko pridobimo iz knjig in druge strokovne literature. Gre za znanje, ki si ga pridobimo z izkušnjami, ko trajnico posadimo in jo opazujemo: kako prenese veter, močan naliv, hudo sušo, kaj se zgodi z njo, ko jo do tal porežemo sredi rastne dobe. Ko opazujemo, ali ji odstranjevanje odcvetelih cvetov koristi, ali bo zaradi pomladanskega redčenja stebel in listov cvetela bolj bogato in še marsikaj drugega.

Svet trajnic je izjemno raznolik in dinamičen. Z vsako posebej se naučimo kaj novega, pri delu z njimi smo bližje naravi. Vse to nas bogati in navdušuje, tako da vsako pomlad nestrpnost pričakujemo, kdaj se bo začel nov cikel, novo življenje.

**BESEDILO IN FOTOGRAFIJE
BERNARDA STRGAR**

